VALAŠSKO – HISTORIE A KULTURA

Duchovní život

Anotace konference

Život obyvatel Valašska naplňovala nejen každodenní práce sloužící k zajištění obživy sebe a blízkých, o čemž jsme diskutovali na druhém ročníku naší konference. Její třetí ročník se proto věnuje otázkám, které souvisejí s duchovními stránkami života, jeho prožíváním, vnitřním naplněním, s nehmotnými stránkami lidské existence. Do centra zájmu se tak dostávají pravidla, hodnoty, tabu, zvykosloví, normy, a především víra.

Tradiční společnost provázela víra dennodenně, spoluurčovala i podobu dalších prvků nehmotné kultury. Mohla se realizovat jednak oficiálně, přináležitostí člověka k církvi, určité konfesi. Právě Valašsko je jedním z regionů, které v minulosti zaznamenaly vedle převažující katolické tradice rovněž silný vliv evangelických církví, který zanechal v kultuře této oblasti výraznou stopu. Stranou církevního prožívání víry se silně uplatňovala také lidová zbožnost, jež sice vycházela z oficiálního náboženství, ale to si přetvářela v duchu lidových představ a pověr, které církev vesměs považovala za závadné. Naplňovaly však život člověka se stejnou samozřejmostí, ovlivňovaly všední i sváteční chvíle. Výrazně se lidová zbožnost projevovala mj. v poutní kultuře. Mezi obyvateli Valašska silně rezonovala nejen tradiční poutní místa barokní, ale také ta, která v 19. století přijímala národní aspekt (zejména Svatý Hostýn).

Lidová víra a pověra pochopitelně utvářely velkou část folkloru (zvyky, obyčeje, útvary lidové slovesnosti). Zatímco některé svátky a slavnosti se v rámci cyklického uspořádání odehrávaly rok co rok, jiné přicházely v lineárním toku života lidského jedince zpravidla jen jednou. Nabývaly různorodých forem – od ryze intimních chvil až po kolektivně pojímané festivity, jejichž aktéry se mnohdy stávalo celé společenství obce nebo i širší pospolitost. Své místo mezi těmito okamžiky nachází „obyčejná“ neděle spojená s pracovním klidem, návštěvou kostela, svátečním oděvem a pokrmy, stejně jako velké slavnosti naplněné projevy duchovní a sociální kultury. Význam, jaký byl svátkům a slavnostem v životech obyvatel Valašska jimi samotnými přikládán, dokládají nejen rituály s nimi spjaté a intenzita jejich prožívání, ale i hmotné artefakty, které k těmto svátkům a slavnostem neodmyslitelně patří a doprovází je napříč generacemi.

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA

Národní muzeum v přírodě

Duchovní život však netvoří jen otázky náboženské víry a obyčejových projevů. Právě v 19. století, jak již bylo naznačeno, nastává postupný přechod ke společnosti nového typu (společnosti občanské), který je v duchovní oblasti signalizován růstem národního vědomí, ale též vyhraňováním regionální identity, zájmem o vlastní minulost a rostoucím vzděláním. Zajímá nás proto rovněž vliv školství na duchovní rozvoj člověka, budování muzeí a dalších paměťových institucí na Valašsku, péče kulturních pracovníků z řad kněží, učitelů či umělců o region, jeho poznání i prosazení (či přímo konstruování) osobitého „ducha“ kraje, jenž byl tradován a utvrzován krásnou i naučnou literaturou, výtvarnými díly i jinými médii. Zajímavé je sledovat také vývoj těchto představ o Valašsku, jejich fixaci, ale také zapomínání a vzpomínání.

Poslední oblastí, která se dostává do centra zájmu chystané konference, je pak prožívání tradice, vlastní identity a přináležitosti v rámci užšího, rodinného společenství. Mikrosvět rodiny měl své zvyky, tradice a obřady. Duchovního rozměru nabývala např. jména udělovaná jejím členům, ať již v souvislosti s jejich ochrannou funkcí, či zažitou rodinnou tradicí. Sounáležitost rodiny s místem se pak zejména v horských oblastech Valašska odrážela v trvalém otištění rodinné paměti do obecného povědomí prostřednictvím místních jmen. Paměťové stopy nás přenášejí do historie, avšak vystupují také jako obrazy a metafory podobné otiskům, pronikají do fantazie a kulturních jevů v životě obyvatel Valašska.

Okruhy a témata konference:

1) Víra a pověra a jejich role v životě obyvatel Valašska, odraz ve folkloru, jazyce a literatuře.
2) Kalendářní obyčeje, zvyky a slavnosti.
3) Rodina a její mikrosvět, rodinné obřady a rituály, odraz v antroponymech a toponymech.
4) Církve a církevní instituce, katolická a evangelická tradice na Valašsku, vlivy nových církví.
5) Sakrální umění a architektura na Valašsku.
6) Poutnictví, duchovní i materiální aspekty poutní kultury, poutní místa Valašska a jeho obyvatel.
7) Vzdělání a jeho vliv na duchovní rozvoj obyvatel Valašska.
8) Místa paměti na Valašsku, paměťové instituce, paměťová stopa.
9) Reflexe duchovní kultury v uměleckém ztvárnění (literatura, výtvarné umění, hudba, divadlo, fotografie a film).
10) Zneužívání paměti a zapomínání, ideologizace paměti, vzpomínky jako dokument.

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA

Národní muzeum v přírodě